

DOI: [10.32702/2307-2156-2019.1.22](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.1.22)

УДК 351:321

*М. Г. Орел,
кандидат наук з державного управління,
докторант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою
Національної академії державного управління при Президентові України,
Головний вчений секретар наукової установи ГО "Академія національної безпеки"*

МІСІЯ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПОРЯДКУ

*M. G. Orel
PhD (Public administration), doctoral candidate of the Department of Globalistics,
European integration and the National security, National Academy of Public Administration,
the President of Ukraine, Chief Scientific secretary of the scientific
institution of the Public organization "Academy of National Security"*

MISSION OF SUBJECTS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE SPHERE OF POLITICAL SECURITY FOR THE ENSURING OF SOCIAL STABILITY

У статті започатковано дослідження місії (ролі) та сенсу (головної мети) суб'єктів публічного управління у сфері політичної безпеки щодо забезпечення стійкості соціального порядку та пропонується підхід щодо вирішення проблеми вказаної стійкості (так званої проблеми Гоббса) ідея якого полягає у горизонтальній та вертикальній структуризації внутрішнього середовища соціуму шляхом узгодженості між принципами, цінностями та цілями функціонування його елементів на моральному, юридичному, програмно-цільовому та концептуально-ідеологічному рівнях. Встановлено, що стійкість соціального порядку має розглядатися індивідами, суспільством та політичними інститутами держави як цінність тотожна цінності феномену безпеки. Та визначено, що чинники, які здійснюють вплив на її вітальний (життєвий) потенціал є змінними величинами і завжди мають об'єктивно-суб'єктивну природу. Обґрунтовано, що без вказаних досліджень неможливо обґрунтувати стратегічні цілі у сфері національної безпеки. Доведено, що розробка методології формування системи публічного управління у сфері національної безпеки, визначення її пріоритетних завдань та оцінювання ефективності їх виконання мають здійснюватися у контексті забезпечення стійкості соціального порядку. Показано, що в умовах постмодерну, незважаючи на об'єктивну диференціацію суспільства за етнічними, релігійними та іншими ознаками успішне виконання суб'єктами публічного управління у сфері національної безпеки завдань щодо забезпечення стійкості соціального порядку у контексті збереження та розвитку національних цінностей, унеможливує катастрофічне зниження вітального потенціалу державності, яке є реальною загрозою для національної держави, як соціального інституту.

The article initiates the study of the mission (role) and the meaning (main goal) of the public administration actors in the sphere of political security in order to ensure the stability of the social

order. An approach is proposed to solve the problem of the specified stability (the so-called Hobbes problem) whose idea is to horizontal and vertical structuring of the internal environment of society by coherence between the principles, values and goals of the functioning of its elements at the moral, legal, program-target and conceptual-ideological levels. It was established that the stability of social order should be considered by individuals, society and political institutions of the state as the value of the identical values of the phenomenon of security. However, it is determined that factors influencing its vital (vital) potential are variables and always have an objective-subjective nature. It is substantiated that without these studies it is impossible to substantiate strategic goals in the field of national security. It is proved that the development of a methodology for forming a system of public administration in the field of national security, defining its priority tasks and evaluating the effectiveness of their implementation should be carried out in the context of ensuring the sustainability of social order. It is shown that in postmodern conditions, in spite of the objective differentiation of society by ethnic, religious and other features, successful implementation by subjects of public administration in the sphere of national security of tasks concerning the maintenance of the stability of social order in the context of preservation and development of national values, makes it impossible to disastrous reduction of the welcoming the potential of statehood, which is a real threat to the national state as a social institution. Attention is drawn to the fact that in the post-modern era, the role of the state as a social institution should be given to the important place in preserving the material and spiritual values of the social system. The function of uniting all elements of society into a single whole, the protection of individuals, the administration of justice, ensuring compliance with the law, etc., state institutions can perform provided the stability of social order and the creation of effective social mechanisms for the social interaction of individuals, social groups, social structures, institutions, etc. This interaction is a prerequisite and a means of ensuring the functioning of the social system to achieve its main goal, first and foremost, of security.

Ключові слова: публічне управління; політичні інститути держави; соціальний порядок; «Гоббсова проблема»; рівні соціального порядку; національна безпека; загрози національній безпеці; епоха постмодерну.

Key words: public administration; political institutions of the state; social order; "Hobbes problem"; levels of social order; national security; threats to national security; the postmodern era.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими завданнями теорії і практики публічного управління щодо забезпечення національної безпеки. В сучасних умовах особливо гостро постають глобальні виклики щодо спроможності багатьох країн (особливо країнам, які відносно недавно здобули незалежність), організувати ефективне соціальне управління, інтеграцію своїх громадян та консолідацію суспільства навколо цілей, досягнення яких гарантує їх безпеку у середовищі, яке безперервно примножує невизначеності та загрози їх природній сутності. Одним із таких викликів є необхідність забезпечення стійкості соціального порядку, тобто вирішення проблеми, яка увійшла в історію наукової думки як "Гоббсова проблема". Разом з тим, аналіз наукових розробок, у яких розглядалися ті чи інші аспекти забезпечення національної безпеки, свідчать, що до цього часу поза увагою науковців залишається дослідження проблемного поля визначення місії (ролі) та сенсу (головної мети) діяльності суб'єктів публічного управління у сфері політичної безпеки щодо забезпечення соціального порядку і особливо в умовах, обумовлених особливостями сучасного етапу глобального цивілізаційного розвитку, тобто в епоху постмодерну. Як на наш погляд, це суттєво знижує наукову цінність отриманих в межах цих розробок результатів, у тому числі й тих, які стосуються проблемних питань формування, функціонування та оцінювання ефективності системи публічного управління у сфері політичної безпеки. Тому актуальним є започаткування дослідження місії (ролі) суб'єктів публічного управління у сфері політичної безпеки щодо забезпечення стійкості соціального порядку і на цій основі, пріоритетів їх діяльності в сучасних умовах державотворення. Фактично йдеться про започаткування розгляду вказаної проблеми, як окремого об'єкта наукових досліджень у проблемному полі галузей знань "публічне управління та адміністрування" та "національна безпека".

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню комплексної проблеми забезпечення національної безпеки, проблеми забезпечення стійкості соціального порядку, у тому числі в епоху постмодерну, присвятили свої роботи: Г.Ситник [1;2], В.Горбулін та А.Качинський [3], А.Станкевич [4], В.Маньков [5], С.Курін та В.Воробйов [6], Дж. Шарп [7], Уолферс А. [8], В.Могілевський [9], Т.Гоббс [10], У.Бек [11], Ж.Бодрійяр [12] та ін. В своїх роботах, вони, зокрема, показали, що феномен безпеки має подвійну природу, зумовлену єдністю

загальності природи самозбереження і особливостями форми її прояву в людській життєдіяльності, що важливим є виокремлення безпеки в природній визначеності від безпеки людини, як свідомої істоти. Вони акцентували увагу на ціннісних аспектах соціального порядку та на тому, що в епоху постмодерну під впливом масової культури відбувається дифундування ціннісних орієнтацій народів (націй) та маргіналізація носіїв культури завдяки чому виникають значні труднощі щодо забезпечення його стійкості традиційними інструментами і, як наслідок, виникають кризові явища для державності та її компонентів. Вони неодноразово висловлювали думку, що , наближення раціональних прагматичних цілей індивіду до інтересів та цілей розвитку суспільства та політичних інститутів держави має забезпечити їх прогресивний та безпечний розвиток, але вирішення цього питання в епоху постмодерну, значно ускладнилося. Результати їх досліджень значною мірою розкривають сутність та актуальність вирішення проблеми забезпечення стійкості соціального порядку для безпеки життєдіяльності індивіда, суспільства та збереження потенціалу державності, як суспільно-політичного інституту та соціальної системи. Проте дослідження місії суб'єктів публічного управління у сфері політичної безпеки, які б дозволили обґрунтувати пріоритети їх діяльності у контексті забезпечення стійкості соціального порядку та модернізувати підходи щодо вирішення цієї проблеми до цього часу залишаються поза увагою науковців.

Метою статті (постановка завдання) є виявлення можливостей модернізувати підходи щодо вирішення проблеми забезпечення стійкості соціального порядку та дослідження місії суб'єктів публічного управління у сфері політичної безпеки щодо забезпечення вказаної стійкості.

Виклад основного матеріалу. Люди об'єднуються у групи, встановлюють один з одним нормативно регульовані відносини, значною мірою керуючись прагненням до безпеки, тобто щоб мінімізувати небезпеки. Як показав Т.Гоббс, саме страх перед небезпеками, спонукає індивідів відмовлятися від свободи необмеженого самоствердження та об'єднуватися в суспільство, бо інакше вони можуть залишитися в стані, за якого ніхто не зможе їм гарантувати особисту недоторканність і безпеку [10]. Тому функція забезпечення безпеки незмінно залишається однією з найважливіших для державних інститутів та інституцій (механізмів).

В онтологічному аспекті безпека суспільства - це умови (стан), за яких забезпечуються свобода вибору шляху самовдосконалення та розвитку, або ж для їх захисту є адекватні засоби, а безпека індивіду – його самопочуття та впевненість у тому, що небезпеки, передусім життю та майну, відсутні, або ж для захисту від них є відповідні засоби. Дослідження гносеологічного аспекту безпеки зумовлене тим, що вона усвідомлюється завдяки раціональному пізнанню, а накопичені знання трансформуються в практичний досвід. Ці дослідження пов'язані зі значними труднощами, бо об'єктивно існує значна множина вимірювань безпеки (її оцінки) в різних сферах життєдіяльності. Тому, як показали у своїх роботах Г.Ситник, В.Горбулін та А.Качинський [1-3], важливу роль відіграють і дослідження аксіологічних аспектів безпеки, бо вона завжди має значення для людей, створює умови для підтримки гармонійного буття та розвитку, а знання про неї дають індивіду свободу вибору, розкривають його ціннісну значущість. Важний внесок у розуміння сутності безпеки зробив також Е.Дюркгейм, на думку якого визначальними елементами її забезпечення мають бути соціальні норми, спрямовані на обмеження егоїстичних прагнень особи, запобігання соціальним конфліктам та їх врегулювання, а директивно-нормативне регулювання поведінки індивідів має здійснюватися також шляхом формуванням у них відповідних ціннісних орієнтацій [13]. Тому принцип цілісності соціальних систем зобов'язує досліджувати як їх безпеку, так і соціальний порядок, сформований в інституційному середовищі, що забезпечує об'єднання різноспрямованої діяльності її елементів в єдиний процес для досягнення загальних цілей.

Як відомо, філософське визначення цінностей ґрунтується на тому, що саме почуття людей спонукають її визначати те, що стоїть над усім, до чого варто ставитися з повагою, чого варто досягати, що необхідно захищати понад усе. У кожній епохи є своя система цінностей і завжди існує певна множина рівноправних ціннісних систем, які є регуляторами людської діяльності, факторами стабільності та інтеграції соціальних систем різних рівнів. Тому головна функція системи цінностей є соціальною, а саме: бути основою вибору для дій та інтеграції елементів соціальних систем. У реальному житті система цінностей значною мірою задана людині, яка має пристосовувати свою поведінку до неї. Ідеали, моральні норми, уявлення про справедливе, мають об'єктивний характер, оскільки людина пристосовується до них, як до існуючої системи цінностей і залежно від неї вона коригує свою поведінку та стає особистістю. Сама ж соціальна система накопичує, зберігає та підтримує (чи заперечує) ті чи інші цінності, створені людиною, тому мета її діяльності визначається сукупністю цінностей, які можна розглядати як основний фактор соціалізації її активних елементів (індивідів) [1-3].

Таким чином, система ціннісних орієнтацій індивіду закріплює його життєвий досвід, визначає значиме, суттєве, цінне, відокремлюючи його від незначущого, несуттєвого, від того, що не має для нього цінності. Ці орієнтації є головним фактором, який регулює мотивацію індивіду, оскільки вони обумовлюють, зокрема, такі його якості як вірність суспільним ідеалам, патріотизм, наполегливість у досягненні суспільно значимих цілей, готовність захищати національні цінності. При цьому система цінностей є інтегральною оцінкою суб'єктивних за суттю ціннісних орієнтацій минулих поколінь народу (нації), тобто є продуктом його (її) цивілізаційного розвитку. Водночас, між цілями суспільства та індивіда завжди є певні розбіжності, бо він переслідує свої цілі, в основі яких, по суті, егоїстичні, потреби. Тому формування та узгодження цілей індивідів та суспільства в контексті їх безпечного розвитку досить складний процес. На жаль, як справедливо зауважує Г.Ситник, в Україні ця проблема головним чином розглядається у контексті таких концептів, як демократія, політична нація, загальнолюдські цінності без належного врахування особливостей культурного коду народу (нації), ролі ідеології в інтеграції суспільства, можливих механізмів культивування соціально значимих цінностей в умовах трансформацій суспільно-політичного життя і що після краху комуністичної ідеології, вітчизняні дослідники намагаються

триматися якомога далі навіть від поняття “ідеологія” [2].

Тому особливій уваги заслуговує аксіологічний аспект оцінки середовища формування соціальних потреб індивідів, усвідомлення яких, трансформує їх у наміри та мотиви їх поведінки, оскільки в одних і тих же умовах у них можуть сформуватися діаметрально протилежні цілі. Очевидно, головна функція суб'єктів публічного управління полягає у тому, щоб створювати передумови для узгодження раціональних та прагматичних цілей індивідів у контексті суспільно значимих інтересів, які лежать у площині забезпечення як їх безпеки, так і безпеки соціуму та політичних інститутів держави. Це можливо здійснити шляхом трансформації спрямованості цілей індивідів на ціннісні орієнтації суспільства, які завжди мають об'єктивно-суб'єктивну природу: їх носій має об'єктивну природу, а їх важливість оцінюється індивідом. При цьому, як правило, часові межі існування домінуючої у суспільстві системи цінностей не збігаються з масштабами політичних, економічних та інших змін. Як справедливо зазначав А.Тойнбі, в процесі взаємодії різних культур форми суспільно-політичної організації засвоюються більш-менш успішно, а от ядро культури, система цінностей – значно важче та повільніше [14]. Це свідчить про те, що запозичити модель політичного устрою неважко, але відкритим є питання, як буде вона функціонувати, якщо не були враховані національні цінності.

Це зумовлює необхідність дослідження саме аксіологічних аспектів проблеми соціального порядку, яка увійшла в історію наукової думки як “Гоббсова” та давно знаходиться в центрі соціально-наукового дискурсу і викликала, як показав О.Кільдюшов, інтенсивні теоретичні дебати, які тривають досі [19]. Основна теза Т.Гоббса щодо вирішення цієї проблеми полягає у необхідності визначення домінуючої політичної інстанції, здатної підтримувати стабільність суспільних відносин, оскільки всі індивіди є раціональні егоїсти, що переслідують власну вигоду і здатні в умовах відсутності і слабкості інститутів (правил) використовувати для її досягнення засоби, які можуть призвести до суспільно-політичної дестабілізації, уникнути якої дозволяє домінуюча інстанція шляхом агрегації індивідуальних некооперативних стратегій на макрорівні, що забезпечує колективний субоптимальний вибір передусім у контексті забезпечення безпеки індивідів, суспільства та держави [10]. Запропоноване Т.Гоббсом рішення проблеми соціального порядку знаходиться виключно у політичній площині, що, очевидно, було актуальним в епоху модерну та містить в собі дискусивні елементи стосовно оптимізації балансу влади в трикутнику індивід-суспільство-держава. Звернемо увагу на те, що сучасна епоха актуалізує необхідність розгляду аксіологічного аспекту цієї проблеми, оскільки все більш очевидною постає неможливість, в межах держави, максимізувати вигоди індивідів соціальної системи без інституційного примусу до дотримання правил, визначених у контексті системи національних цінностей, включаючи санкції щодо їх порушників. Разом з тим, вона кидає виклик і спроможності багатьох соціальних інститутів та інституцій за допомогою яких традиційно забезпечується соціальне управління, консолідація суспільства та безпека життєдіяльності індивідів, а найбільш гострі дискусії пов'язані з оцінками місії та сенсу держави у контексті забезпечення соціального порядку.

Принципово важливим є й те, що задовольнити потреби в безпеці індивідів, суспільства та державних інститутів, а отже і захистити накопичені цінності, неможливо спираючись тільки на моральні норми. Необхідно забезпечити їх захист нормами права шляхом їх включення у відповідні акти законодавства. Внаслідок цього система цінностей отримує офіційний статус і відповідний захист з боку держави. Так утворюються директивно-нормативні вимоги (правові норми) щодо поведінки кожного індивіда. Очевидно, що чим повніше правові норми відображають (враховують) цінності, чим тісніший їх взаємозв'язок з моральними нормами, а відтак тим ефективніше вони виконують регулятивну функцію та впливають на свідомість та поведінку індивіда. У такому випадку вони, як і, наприклад, релігійні норми, культурні традиції, ставлення індивіда до своєї історичної спадщини визначають взірці та еталони його поведінки, тобто є потужним інструментом узгодження цілей індивідів та суспільства.

Проте правові норми, не можуть точно відповідати сукупності уявлень, самоусвідомлення індивіда та самоасоціювання його в суспільстві та в цілому цінностям, які є панівними у суспільстві. Це, зокрема, обумовлено тим, що закріплюючи нормами права одні цінності, політичні інститути часто намагаються нівелювати інші, які, на їх думку, не відповідають проголошеному курсу. З іншого боку, ці норми мають бути адекватними завданням щодо забезпечення безпеки індивідів та суспільства, щоб мінімізувати негативні наслідки боротьби суспільних груп за переоцінку цінностей, яка може набувати досить гострих форм. Врешті-решт, правові норми можуть по-різному усвідомлюватися й сприйматися людьми, які належать до різних соціальних груп, відповідати або не відповідати їх ціннісним орієнтаціям, потребам, не кажучи вже про те, що соціальні групи, в руках у яких зосереджена влада, можуть інтерпретувати свої інтереси за загальнонаціональні, а отже обов'язкові для всіх членів суспільства. Це одна з причин того, чому інтереси індивідів та суспільства в цілому можуть не збігатися з проголошеними інтересами державної бюрократії.

Таким чином, вичерпного переліку ціннісних орієнтацій, як колективної волі суспільства не існує, оскільки різні соціальні групи можуть мати різні ціннісні пріоритети. Тому цінності, що панують у суспільстві є своєрідним результатом суперництва та компромісу між ними, а виклики та загрози стійкості соціальному порядку, реалізація яких призводить до дезінтеграції суспільства, як показує аналіз історичного досвіду та так званих “кольорових революцій”, як правило, генеруються невідповідністю моральних цінностей, правових норм, програмних цілей (стратегій) та концепцій (ідеологічних засад) щодо розвитку суспільства та держави, які визначаються вищим політичним керівництвом. Це дозволяє стверджувати про доцільність розгляду соціального порядку, як соціальної системи. Її елементами є індивіди, які переслідують свої цілі та утворені ними соціальні групи, які пов'язані горизонтальними і вертикальними взаємозв'язками урегульованими соціальними нормами

(мораль, релігія, звичаї, право тощо). Очевидно, що ці норми формуються під впливом багатьох чинників у процесі культурно-історичного розвитку народу (нації) та функціонування політичних інститутів і на тому чи іншому історичному етапі їх дотримується переважна частина індивідів для забезпечення нормального життя (співіснування). Такий контекст розуміння сутності соціального порядку, як певної системи означає, що: спроби створити соціальний порядок, що суперечить законам буття народу, є соціальним волонтаризмом і неминуче призведе до глибокої соціальної кризи (катастрофи); порушення існуючого соціального порядку, зокрема, через здійснення злочинів, протиправних дій, аморальних вчинків, а також підбурювання щодо їх здійснення у політичній, економічній та інших сферах життєдіяльності суспільства, фактично є не тільки посяганням на нормальне життя людей, а й створенням передумов виникнення ситуації, для характеристики якої Т.Гоббс свого часу запропонував використовувати метафору “війна всіх проти всіх” яка, очевидно, є загрозою руйнування соціуму як такого [10]. Історичний досвід свідчить, що ліквідація політичних інститутів держави при безпосередньому силовому впливі на них ще не означає загибелі державності. Більш принциповим є руйнація соціального порядку як такого, коли будь-які соціальні норми, особливо ті, в основі яких закладені фундаментальні концепти пов’язані з мораллю, релігією, звичаями, національними традиціями тощо не дотримуються переважною частиною індивідів, як необхідна умова забезпечення їх нормального життя та безпеки. При збереженні вітального потенціалу суспільства і людини інституційна криза може бути швидко подолана, тобто політичні інститути можуть бути відновлені (яскравим прикладом є відтворення політичних інститутів Республіки Польща). Проте критичне зниження вказаного потенціалу загрожує загибеллю народу в цивілізаційному сенсі. Це означає, що найбільш ефективним для руйнації країни є руйнація (підрив) соціального порядку.

Як уже зазначалось, соціальний порядок є соціальною системою, структуру якої утворюють індивіди та соціальні групи. Вони ж створюють певні способи впорядкування та організації відносин, які сприяють самозбереженню системи та кожного її елемента. Як відомо, характерною особливістю соціальних систем, тобто систем з активними елементами, є те, що вони у процесі свого функціонування змінюють (структурують) внутрішнє та зовнішнє середовище шляхом внесення в нього певного порядку, який В.Могилевський інтерпретує як стійкість певним чином зорієнтованих елементів середовища та пропонує ієрархічну послідовність трьох рівнів порядку в соціальних системах: моральний, юридичний та концептуальний [9]. Проте, як на нашу думку, категорія стійкості відображає якісно-кількісну оцінку стійкості соціального порядку, як системи, а рівні порядку ступінь та якість (несуперечливість) її внутрішньої структуризації, тобто внутрішнього середовища соціуму. В цілому ж при розгляді соціального порядку, як системи, ідея дослідження проблеми його стійкості у контексті виокремлення та аналізу ієрархічних рівнів внутрішньої структуризації порядку (системи) є плідною, про що, зокрема, свідчить використання її Г.П.Ситником [2].

Повертаючись до згаданих трьох рівнів порядку в соціальних системах варто зазначити, що: моральний (нижній рівень), структурується моральними категоріями (нормами), які визначають менталітет народу (нації) та його загальні уявлення щодо соціальних інститутів; юридичний (середній рівень) формує правовий простір життєдіяльності індивідів, соціальних груп та державних інститутів, тобто структурується правовими нормами, які зокрема, законодавчо закріплюють поняття добра та зла, створюють вузли своєї мережі, у якій функціонують (взаємодіють) елементи соціальної системи; концептуальний (верхній рівень) вибудовує певну концепцію суспільного розвитку (цілі, ресурси, критерії тощо). Очевидно, що ступінь керованості суб’єктами публічного управління стійкістю соціального порядку зростає в міру просування по вказаних рівнях знизу-вгору, оскільки на нижчому рівні виконання моральних є певною мірою добровільним, на середньому – правові норми накладають більш жорсткі обмеження на свободу дій індивідів та представників влади, концептуальний рівень є організуючим (координуючим) для попередніх рівнів, оскільки всі члени суспільства, зобов’язуються працювати над реалізацією визначної концепції суспільного розвитку, яка визначена вищим політичним керівництвом.

Разом з тим, з огляду на особливості сучасної епохи глобалізації земної цивілізації, для характеристики якої З.Бауман запропонував використовувати метафору “плинна (текуча) сучасність”, позначаючи нею фіксацію переходу від світу структурованого, обтяженого мережею соціальних умов і зобов’язань до світу пластичного, вільного від бар’єрів та кордонів, що спричинило глибокі зміни у всіх сферах людського життя, в якій домінують процеси дерегулювання соціально-економічних і політичних відносин, внаслідок чого відмінною рисою в суспільстві є посилення ролі неконтрольованих чинників і тенденцій, зростання невпевненості та невизначеності, придушення тих проявів людського духу, які ще донедавна спонукали людей до суспільно-політичних та соціальних перетворень [15;16]. Очевидно, що ці процеси генерують значні виклики стійкості соціальних порядків, особливо в державах, які відносно недавно стали незалежними. Тому при дослідженні та вирішенні проблеми забезпечення стійкості соціального порядку, нами пропонується виокремлювати не три, а чотири ієрархічні рівні його структуризації внутрішнього середовища соціуму, за рахунок поділу концептуального рівня на програмно-цільовий та концептуально-ідеологічний.

Виокремлення цих рівнів зумовлене важливістю формування та взаємоузгодження з іншими рівнями структуризації порядку ідеологічної компоненти забезпечення його стійкості, що передбачає прийняття відповідних політичних рішень на вищому стратегічному рівні управління та належного обґрунтування стратегічних цілей розвитку суспільства, засобів і способів їх досягнення, що передбачає прийняття відповідних державно-політичних рішень відповідними суб’єктами публічного управління. Тому на концептуально-ідеологічному рівні науковою та політичною елітою суспільства має бути сформована та встановленим порядком затверджена вищим політичним керівництвом концепція (ідеологічні засади) суспільного розвитку на довгострокову перспективу, яка в сконцентрованому вигляді, зокрема, має визначити співвідношення загального

та індивідуального, дати відповідь на ключові питання стосовно власності на основні засоби виробництва, сформулювати кінцеву довгострокову мету суспільного розвитку. На програмно-цільовому рівні у контексті вказаної концепції мають бути розроблені та встановленим порядком затверджені взаємоузгоджені за цілями, часом та ресурсами стратегії суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку.

Варто акцентувати увагу на тому, що як свідчить історичний досвід, недостатня горизонтальна та вертикальна структуризація внутрішнього середовища соціуму шляхом узгодженості між принципами, цінностями та цілями функціонування його елементів на вказаних рівнях, як правило, призводить до руйнації соціального порядку і, як наслідок, до кризових явищ у соціумі, зокрема, загострення міжетнічних та міжрелігійних протиріччів, що може призвести навіть до втрати державності. Прикладом руйнування державності є загибель Римської імперії, де духовна деградація римського суспільства та его еліти, потім і криза державних інститутів та інституцій стали головними причинами перемоги сепаратистів та захоплення території імперії її противниками [17]. Цікаво, що й інституційна могутність СРСР перед його розпадом не викликала сумніву, навіть у такого авторитету світової політики, як Г.Кіссінджера, який признавався, що так і не зрозумів мотивів, які змусили М.Горбачова йти шляхом дезінтеграції, яка привела до розпаду СРСР. “Я вважав, що Радянський Союз не мав швидко відходити від західної Європи... що це може призвести до небажаних наслідків... Відверто кажучи, я й досі не розумію, навіщо Горбачов це зробив” [18, с. 129].

Таким чином соціальний порядок, як соціальна система, володіє деякою цілісністю та стійкістю, якщо має місце горизонтальна та вертикальна структуризація внутрішнього середовища соціуму шляхом узгодженості між принципами, цінностями та цілями функціонування його елементів на моральному, юридичному, програмно-цільовому та концептуально-ідеологічному ієрархічних рівнях. Тому, попри непоодинокі зауваження в епоху постмодерну щодо заперечення визначальної ролі держави як соціального інституту, їй як і раніше належить важливе місце у збереженні матеріальних та духовних цінностей соціальної системи. Вона, як і раніше, не тільки забезпечує об'єднання всіх елементів соціуму в єдине ціле, а й продовжує охороняти індивідів, здійснює правосуддя, забезпечує дотримання закону тощо. Цю головну функцію державні інститути можуть виконувати за умови стійкості соціального порядку та створення ефективних соціальних механізмів для забезпечення соціальної взаємодії індивідів, соціальних груп, соціальних структур, інститутів тощо. Ця взаємодія є необхідною умовою та засобом забезпечення функціонування соціальної системи для досягнення її головної мети, передусім безпеки.

Як ми вище зазначали, у формуванні та функціонуванні цих механізмів провідну роль відіграють цінності, ціннісні орієнтації та цілі індивіда та суспільства в цілому, зміна яких не може не призвести до змін в цих механізмах. Тому головним фактором “запуску” руйнації соціального порядку, тобто ліквідації належної структурованості та концептуальної узгодженості між принципами, цінностями, цілями на вказаних вище рівнях соціального порядку та між ними є генерація ініціаторами вказаної руйнації хаосу у всіх сферах суспільного життя, світоглядної та політичної невизначеності, дискредитації національних традицій та способу життя, історичного минулого тощо. Спрямованість та інтенсивність дій вказаних ініціаторів буде залежати від їх головної мети (критичне послаблення державності, включення системи державного управління до зовнішнього контуру управління, втрата державного суверенітету тощо).

Традиційними інструментарієм ініціаторів руйнування соціального порядку є конструювання віртуальної реальності, переписування історичного минулого, маскування під пасіонаріїв, реалізація на національних теренах постмодерністських проєктів, розроблених за лекалами інших цивілізацій, розробка та реалізація неузгоджених між собою та незабезпечених ресурсами реформ тощо. В цих умовах адекватною відповіддю має бути комплекс заходів спрямованих на забезпечення структурованості та концептуальної узгодженості між принципами, цінностями, цілями на вказаних вище рівнях соціального порядку та між ними та налагодження ефективних взаємозв'язків між компонентами державності (політичні інститути, населення (народ, нація), територія), оскільки, як переконливо показав Дж.Шарп, будь-яка держава (інститути влади та політичний режим) існують до тих пір допоки не буде перекритим канал їх взаємодії із суспільством і, відповідно, солідаризації із суспільством [7].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Розвиток теорії та практики публічного управління потребує постійних досліджень аксіологічних аспектів стійкості соціального порядку, обґрунтування пріоритетів та оцінювання ефективності діяльності суб'єктів вказаного управління, а також обґрунтування стратегічних цілей у сфері національної безпеки у контексті забезпечення вказаної стійкості. При цьому стійкість соціального порядку має розглядатися індивідами, суспільством та політичними інститутами держави як цінність, яка тотожна цінності феномену безпеки та завжди має об'єктивно-суб'єктивну природу.

В сучасних умовах відбувається інтенсифікація трансформації ціннісних орієнтацій індивідів через що суттєво ускладнилося вирішення проблеми забезпечення стійкості соціального порядку, а неефективність традиційних способів інтеграції та координації дій індивідів, які переслідують свої раціональні та прагматичні цілі спонукала до гострих дебатів, які сформували проблемне поле конституювання соціальності сучасного типу, заснованої на дуалізмі свободи індивідів та обмежень, зумовлених їх потягом до особистої безпеки, але, як і в епоху модерну, це поле містить в собі дискурсивні елементи стосовно оптимізації балансу влади в трикутнику: індивід-суспільство-держава.

Запропоновано підхід щодо вирішення проблеми забезпечення стійкості соціального порядку основна ідея якого полягає у горизонтальній та вертикальній структуризації внутрішнього середовища соціуму шляхом узгодженості між принципами, цінностями та цілями функціонування його елементів на моральному, юридичному, програмно-цільовому та концептуально-ідеологічному рівнях. Незважаючи на зростаючу об'єктивну диференціацію суспільства за етнічними, релігійними, ідеологічними та іншими ознаками, а також активну

генерацію в епоху постмодерну симулякрів, які є руйнівними для національних цінностей та соціального порядку, вказана структуризація внутрішнього середовища соціуму унеможливує його катастрофічну руйнацію та є необхідною умовою забезпечення національної безпеки.

Дослідження комплексної проблеми забезпечення національної безпеки, у тому числі розробка методологічних основ формування системи забезпечення політичної безпеки, мають обов'язково здійснюватися у контексті вирішення проблеми забезпечення стійкості соціального порядку, як системи індивідів, утворених ними соціальних груп та взаємозв'язків між ними, які урегульовані соціальними нормами (мораль, звичаї, право тощо) та скоординовані у процесі життєдіяльності концептуальними (ідеологічними) настановами та стратегічними цілями суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку.

5. В сучасних умовах державотворення успішне виконання суб'єктами публічного управління у сфері національної безпеки завдань щодо забезпечення стійкості соціального порядку у контексті збереження та розвитку національних цінностей, унеможливує зниження вітального потенціалу державності, яке є загрозою для національної держави, як соціального інституту.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці концептуальних засад оцінювання вітального потенціалу стійкості соціального порядку.

Список літератури.

1. Ситник Г.П. Інституційно-цивілізаційна парадигма дослідження проблем та державно-управлінських аспектів забезпечення національної безпеки // Вісник НАДУ– 2011. – вип. 2. – С.25-34.
2. Ситник Г.П. Державне управління національною безпекою: монографія. – К.: НАДУ, 2004. – 408 с.
3. Горбулін В.П. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки: монографія / В.П.Горбулін, А.Б.Качинський. –К.: НІСД, 2010. –288 с.
4. Станкевич А.А. Устойчивое развитие систем: от концепции к социальной устойчивости // Науч.вестник «Финансы, банки, инвестиции. – 2018. – № 2. – С. 174-180.
5. Маньков В.Д. Безопасность общества и человека в современном мире / В.Д. Маньков. – СПб.: Политехника, 2005. – 551с.
6. Курін С.Я., Воробьев В.П. Болезни государства. Диагностика политической системы государственного управления и права / С.Я.Курин, В.П. Воробьев. – М.: МГИМО (У) МИД России. –2009. – 472 с.
7. Шарп Джін. Від диктатури до демократії: концептуальні засади здобуття свободи / Пер. з англ. Ін-т ім. Альберта Ейнштейна. – Львів: Сполом, 2004. – 83 с.
8. Wolfers A. A Discord and Collaboration. Essay of International Politics. Foreword by Reinhold Niebuhr; Baltimore: The Johns Hopkins Press, 1962.
9. Могилевский В.Д. Динамические системы: технологии трансформации и разрушения // Проблемы безопасности при чрезвычайных ситуациях. – 2002. – № 1. – С. 86-99.
10. Гоббс Т. Левиафан, или Материя, форма и власть государства це церковного и гражданского. Сочинения: В 2 т. Т.2. – М.: Мысль, 1991. – 736 с.
11. Бек У. Власть и ее оппоненты в эпоху глобализма. Новая всемирно-политическая экономия / Пер. с нем. А.Б.Григорьева, В.Д.Седельника; послесловие В.Г. Федотовой, Н.Н. Федотовой. — М.: Прогресс-Традиция; Издательский дом «Территория будущего» (Серия «Университетская библиотека Александра Погорельского»), 2007. – 464 с.
12. Бодрийяр Ж. Общество потребления. М.: Республика, Культурная революция, 2006.
13. Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, предназначение / Пер. с фр., составление, послесловие и примечания А.Б.Гофмана. – М.: Канон, 1995. – 352 с.
14. Тойнби А. Исследование истории: возникновение, рост и распад цивилизаций. Том 1.– М.: АСТ, Москва. – 2009. – 355 с.
15. Бауман З. Текучая современность / Пер. с англ. под ред. Ю.В.Асочакова. – СПб.: Питер, 2008. – 240 с.
16. Бауман З. Индивидуализированное общество / Пер. с англ. под ред. В.Л.Иноземцева. – М.: Логос, 2005. – 390 с.
17. Гиббон Э. История упадка и разрушения Великой Римской империи: закат и падение Римской империи: в 7 т. – М.: ТЕРРА, 2008.
18. Панарин И.Н. Информационная война и геополитика. –М.: Изд-во «Поколение». 2006.- 560 с.
19. Кильдюшов О. Проблема социального порядка (Гоббса проблема): к эвристике и прагматике конститутивного вопроса современной теории общества // Социологическое обозрение. – 2006. – Т. 15, № 3. – С.122-148.

References.

1. Sytnyk, H.P. (2011), “Institutional civilization paradigm studying the problems and state-management aspects of ensuring national security”, *Visnyk NADU*, vol. 2, pp. 25-34.
2. Sytnyk, H.P. (2004), *Derzhavne upravlinnia natsional'noiu bezpekoiu Ukrainy (teoriia i praktyka)* [Public administration of national security of Ukraine (Theory and Practice)], NADU, Kyiv, Ukraine.
3. Horbulin, V.P. and Kachyns'kyj, A.B. (2010), *Stratehichne planuvannia: vyrishennia problem natsional'noi bezpeky* [Strategic planning: solving national security problems], NISD, Kyiv, Ukraine.

4. Stankevich, A.A. (2018), "The sustainable development of systems: from concept to social sustainability", *Nauch.vesnik «Finansy, banki, investicii*, no. 2, pp. 174-180.
5. Man'kov, V. D. (2005), *The safety of society and man in the modern world* [Bezopasnost' obshhestva i cheloveka v sovremennom mire], Politehnika, St. Petersburg, Russia.
6. Kurin, S.Ya. and Vorob'ev, V.P. (2009), *Bolezny gosudarstva. Dyahnostyka polytycheskoj systemy gosudarstvennogo upravleniya y prava* [Diseases of the state. Diagnosis of the political system of government and law], MHYMO (U) MYD Rossyy, Moscow, Russia.
7. Sharp, Dzhin (2004), *Vid dyktatury do demokratii: kontseptual'ni zasady zdobuttia svobody* [From dictatorship to democracy: conceptual ambush of freedom], Spolom, L'viv, Ukraine.
8. Wolfers, A. (1962), *A Discord and Collaboration. Essay of International Politics. Foreword by Reinhold Niebuhr*, The Johns Hopkins Press, Baltimore, USSA.
9. Mogilevskij, V.D. (2002), "Dynamic systems: technologies of transformation and destruction", *Problemy bezopasnosti pri chrezvychnykh situacijah*, no. 1, pp. 86 – 99.
10. Hobbs, T. (1991), *Leviafan, abo Materiia, forma i vlada derzhavy tserkovnoho i tsyvil'noho. Tvory* [Leviathan, or Matter, the form and power of the state church and civilian], Mysl', Moscow, Russia.
11. Bek, U. (2007), *Vlast' i ee opponenty v jepohu globalizma. Novaja vseмирno-politicheskaja jekonomija* [Power and its opponents in the era of globalism. New World Political Economy], Progress-Tradicija; Izdatel'skij dom «Territorija budushhego», Moscow, Russia.
12. Bodrijjar, Zh. (2006), *Obshhestvo potreblenija* [Consumer society], Respublika, Kul'turnaja revoljucija, Moscow, Russia.
13. Djurkgejm, Je. (1995), *Sociologija. Ee predmet, metod, prednaznachenie* [Tsotsiology. Its subject, method and mission], Kanon, Moscow, Russia.
14. Tojnbi, A. (2009), *Issledovanie istorii: vzniknovenie, rost i raspad civilizacij* [The study of history: the emergence, growth and disintegration of civilizations], AST, Moscow, Russia.
15. Bauman, Z. (2008), *Tekuchaja sovremennost'* [Flowing modernity], Peter, St. Petersburg, Russia.
16. Bauman, Z. (2005), *Individualizirovannoe obshhestvo* [Individualized Society], Logos, Moscow, Russia.
17. Gibbon, Je. (2008), *Istorija upadka i razrushenija Velikoj Rimskoj imperii: zakat i padenie Rimskoj imperii* [The history of the decline and destruction of the Great Roman Empire: the decline and fall of the Roman Empire], TERRA, Moscow, Russia.
18. Panarin, I.N. (2006), *Information War and Geopolitics*, Publishing house "Generation", Moscow, Russia.
19. Kil'djushov, O. (2006), "The problem of social order (the Hobbes problem): to the heuristics and pragmatics of the constitutive question of the modern theory of society", *Sociologicheskoe obozrenie*, vol.15, no.3, pp.122-148.

Стаття надійшла до редакції 28.12.2018 р.